

ZÁPIS Z OBHAJOBY DISERTAČNÍ PRÁCE

pana

JANA KOZÁKA

konané dne 1. 12. 2015

Téma práce:

OBĚŤ A INICIACE V MÝTECH O ÓÐINOVI

Přítomní: Mgr. Vojtěch Hladký, Ph.D. – předseda komise
ThDr. Mgr. Jiří Gebelt, Th.D.
Mgr. Tomáš Vítek, Dr.
Doc. Radek Chlup, Ph.D. – školitel
Doc. Dalibor Antalík, Dr. – oponent
PhDr. Jiří Starý, Ph.D. – oponent

Předseda komise dr. Hladký zahájil obhajobu a představil přítomným členy komise. Školitel doc. Chlup představil doktoranda, přiblížil přítomným průběh jeho studia a zdůraznil skutečnost, že Jan Kozák byl jak délkou studia, tak schopnostmi a akademickou produkcí výjimečně kvalitní student, který se mj. již několik let podílí na výuce na ÚFaRu. Jeho disertační práce má podle něj nadstandardní kvality.

Kandidát následně představil svou disertaci, její strukturu a základní argumentační linii. Zdůraznil zejména užitečnost synchronního pohledu na rozdílné, ale podle jeho názoru příbuzné mýty týkající se boha Óðina, pohled, jenž dokáže postihnout specifické dichotomické i komplementární aspekty těchto mýtů, obzvláště ve vztahu k jejich možným rituálním konotacím. Do zkoumání prvních dvou mýtů následně zapojil další dva mýty a akcentoval podobné strukturální vazby mezi jejich obsahy. Výsledek zkoumání čtyř mýtů vztáhl posléze k rituálům iniciace a oběti a dále k obecně religionistické typologii a fenomenologii těchto rituálních procesů.

Oponent doc. Antalík následně shrnul základní body svého posudku. Zdůraznil zejména obzvláštní talent a sofistikovanou argumentaci kandidáta a jeho schopnost interpretace a citlivé rekonstrukce archaických náboženství. Ocenil rovněž kandidátův důraz na pozici detailů v rámci systému. Vytkl naopak skutečnost, že nerozumí zařazení pasáže o kosmogonii právě na dané místo v rámci disertace. Měl rovněž námitky proti potlačení válečnických aspektů boha Óðina a spolu s tím se vymezil proti autorově „romantické“ interpretaci Óðina jako božstva s šamanskými rysy, která podle oponenta není tolik jednoznačná.

Kandidát poté odpověděl na všechny dotazy a námitky doc. Antalíka. Uznal částečnou místní nepatříčnost kapitoly o kosmogonii, ale zároveň zdůraznil její podstatnou roli pro výklad a argumentaci. Překryv Óðinových božských kompetencí a

malý důraz na jeho válečnickou funkci vysvětlil poukazem na částečnou martializaci všech severských božstev. Svou interpretaci Óđina jako šamana hájil jako jeden z podstatných, ale nikoliv konstitutivních bodů své argumentace.

Poté druhý oponent dr. Starý shrnul závěry svého posudku. Vypíchl nejprve pozitivní aspekty, zejména kandidátův prvořadý zájem o mýtus a jeho religionistickou interpretaci, který je dnes v germanistice spíše okrajový. Ocenil také metodologii práce, která se soustředí na osvětlování mýtů sebou samými a neznásilňuje materiál předpřipravenou metodou. Postrádal ale výstižnější a jasnější závěr plynoucí ze zajímavě rozebrané ekonomie vztahů mezi tímto a jiným světem v severské mytologii. Jako negativní aspekty práce pak uvedl v první řadě množství formálních chyb (zejména v – podle názoru oponenta nadbytečných – okrajových exkurzech v poznámkách pod čarou). Kritizoval také celou řadu autorových „předmínění“ a předporozumění, z nichž v disertaci vychází jako z daných faktů, ačkoliv se jedná o nepřiznané či netematizované hypotézy (např. příbuzenské vztahy božstev v rámci severského panteonu nebo ztotožnění vraždy obra Ymiho s obětí). Postavil se také proti automatickému předpokladu o vzájemném usouvztažnění čtyř vybraných mýtů (uvedl zejm. dva mýty z kompilační básně *Výroky Vysokého*) – nevádí mu hypotéza o jejich vzájemné přináležitosti, ale právě chybějící ospravedlnění a vyargumentování jejich vzájemného vztahu.

Kandidát poté odpověděl na všechny námitky dr. Starého. Uznal, že neuvádí badatelskou diskuzi ke konkrétním hypotézám a že ji měl zmínit, aby více ospravedlnil své postupy. Dr. Starý však uvedl, že mu nešlo primárně o badatelskou diskuzi, ale spíše o předložení konkrétních důvodů, proč např. *Výroky Vysokého* lze číst jako jeden kontinuální text nebo proč lze všechny čtyři mýty usouvztažňovat. Tyto důvody kandidát uvedl v obhajobě, podle názoru oponenta však chyběly v textu práce.

Kandidát se také vymezil proti námitce oponenta, že používá hypotéz jako daných skutečností, a poukázal na to, že v textu práce všechny hypotézy řádně uvádí. Citoval také z disertace příslušné pasáže, v nichž dr. Starý spatřoval nedostatečné ospravedlnění argumentace a její hypotetičnosti. Kandidát s oponentem následně diskutovali také o podstatě posvátné medoviny, jejích poetických opisů a její roli v Óđinově funkčním vymezení na spektru mezi šamanským bohem básnictví a bohem válečnictví.

Oponentovu výtku ohledně pojetí příbuzenských vztahů božstev jakožto pozdního fenoménu v rámci tradice považuje kandidát za argumentační faul a desinterpretaci textu disertace – domnívá se, že se nedopustil tak silného tvrzení, proti němuž oponent brojil. Dr. Starému přesto přišla formulace tohoto místa málo podložená a nadbytečná; práce by se podle něj měla více držet starých pramenů. Kandidát se hájil také proti nařčení z nereflektovaného používání předpřijatých kategorií, neboť všechny hypotézy založené na četbě sekundární literatury i na vlastních úvahách přiznal a uvedl. Uznal nicméně výtku nadbytečnosti řady vedlejších exkurzů a jejich nepodstatnost pro závěry práce.

Dr. Hladký pak z posudku dr. Starého vypíchl výtku proti permanentnímu ohýbání mýtů, aby autorovi seděly do jednotlivých kategorií a struktur. Rekonstruovaný model struktury mýtů však podle kandidáta nemá za cíl distorzi a ohýbání materiálu, proti němuž se dr. Starý stavěl, nýbrž osvětlovat a zvýraznit spíše rozdíly, juxtapozice a transformace struktur odlišných mýtů. Ani modely oběti a iniciace nesedí na analyzované mýty dokonale, jak v práci uvádí, nýbrž spíše odhalují hranice těchto kategorií.

Následovala diskuze. Slova se ujal dr. Vítek, jenž se vrátil k poslední výtce. Prohlásil, že vzhledem ke skutečnosti, že iniciace a šamanismus nejsou v severské kultuře nesporně doloženy a jsou to naše akademické kategorie, není si jist užitečností jejich aplikace na tento materiál. Kandidátovi odpověděl, že mu šlo o to ukázat, že struktura iniciace není limitována aplikacemi na faktické rituály v dané kultuře, ale může být v kultuře realizována i v narativním podání a dalších projevech imaginace. Chtěl mimo to poukázat právě na tekutost kategorií a jejich lehce odlišné fungování v různých projevech kultury.

Doc. Gebelt se poté otázal na status mytických struktur (např. monomýtu), k nimž kandidát v práci dochází – zda se jedná o heuristický, analytický nástroj, nebo o něco, co je v materiálu přítomno a kandidát to jenom odkrývá. Kandidát odpověděl, že se rozhodně nejedná o emický pohled dané kultury, ale spíše o aplikaci našich analytických nástrojů na daný materiál. Uvedl nicméně, že se nechává primárně vést kontexty a konotacemi pramenných textů a chce utvářet své hypotézy s respektem k jejich sémantickým horizontům. Uznal ale, že to, co spatřuje v mýtu moderní badatel, nikdy nemůže zcela odpovídat tomu, jak na něj pohlíželi jeho tradenti. Chtěl ale ve své disertaci ukázat univerzálnější struktury sdílené více náboženskými tradicemi.

V tajném hlasování hlasovali pro udělení titulu Ph.D. všichni tři přítomní členové komise.

Zapsal
Mgr. Jiří Dynda

Předseda komise
Mgr. Vojtěch Hladký, Ph.D.